

B. Britteni "Albert Herring" Estonia Teatris. Dirigendid Peeter Lilje ja Arvo Volmer, lavastaja Neeme Kuningas, kunstnik Hardi Volmer. Esietendus 5. septembril.

Kui tõmmata piir ooperilavastajate ja muusikateatri lavastajate vahele, siis Neeme Kuningas kuulub kindlasti viimaste hulka. Teatritaju on tema tööst ikka meelde jäänud, ehkki selle väljendusvormide üle on võidud vaielda. "Albert Herringu" lavastuses lisanduvad selgemini kui varem ruuminägemine, muusika usaldamine ja ansambliloomine. Kuningas on küps, "Albert Herring" seisab ta meistritunnistusel. (I vaatus mööndustega — algus venib.)

Lavastaja tahtel on orkestri auk kaetud, ainult üks nurk on lahti Britteni 13-liikmelise orkestri ja dirigendi jaoks. Lavapinna suurendamine, tegevuse ja tegelaste lähemale toomine vabastavad vaataja ahistavast kastitundest ja lasevad ka teravmeelsest tekstist (Evald Kampuse ja Udo Väljaotsa tõlge) aru saada. Diktsioon tekitab probleeme Marika Eensalule (Florence) I vaatuse soolostseenis ja Kai Parmasele (õpetajanna miss Wordsworth) II vaatuses. Hardi Volmeri lavakujundus on Kuninga Britteni-tõlgenduse trump. Estonia Teatris näeb harva nii musikaalset, tuumakat kunstnikutööd, mis jätab õhurikka fantaasiaruumi lauljatele ja lavastajale, publikust rääkimata. Volmeri põhikujundid — mõõdukalt paljastatud skulptuurid ja kombekalt püगतud puud — mõjuvad teose arengukäigus kaasa. Vildakas häärberaedviljapood justkui meenutaks maailma asjade suhtelisust — kõik oleneb vaatenurgast. Kunstnik ja lavastaja teevad põgusa kummarduse groteskile, aga väldivad ebardlikkust.

Lavaruumi täidab Kuningas kõige hoogsamalt ja samas liigendatult II vaatuses, maiprintsi peostseenis: ühe peolaua asemel on kolm tegevuspaika (-plaani); murule laotatud lina hõrgutistega, kõrge kõnepult taga keskel, mille kohal lehvivad rõõmsad peolipud, Alberti tool ja lauake.

MUUSIKATEATER LIIGUB SIISKI

"Sinp." 1. X 1993

Foto: HELENO SAARE

Eriti jääb silma õpetajanna ja õpilaste graatsilis-balletlik kompositsioon, ent ka härra linnapea (Ivo Kuusk) kiire puldist alla vudimine sõna "vi-i-is" (naela) rõhutades.

Kuningas on varasemast tundlikum muusika enese suhtes: vaimukatele orkestrirepliikidele vihjatakse mõne lavastuse-detailiga, samuti jätab lavastaja oma tõlgendusse ruumi muusikanüansside väljakuulamiseks. Tšellosoolo jagab leedi Billowsi kurbust vooruse kadumise üle, viiuliflažolettidega "mängitakse" Sidi ja Nancy stseenis jne. Aukartust äratavast muusikalisest ettevalmistustööst, mida on teinud dirigendid Peeter Lilje ja Arvo Volmer ning kontsertmeistrid eesotsas Riina Pikaniga, on tõusnud arvestatav muusikatervik. "Albert Herring" on praegu Estonia Teatri parim ooperietendus ja ainuke, mida sõandaks võõrsil esitada. Seda mõttetum näib "Herringu" esitendust ümbritsenud kurtmine, kui raske teos see ikka on. Vaevalt, et see publikut eriti erutab, kriitik suudab ehk isegi teose raskusastet hinnata, seda kas või XX sajandi menuooperi, Bergi

"Wozzeckiga" võrreldes. Kui ma ei eksi, siis saabub varsti XXI sajand.

Lilje, peen Mozarti- ja Brahmsi-interpreet, toob midagi neist ka Britteni maailma: laheda karakterikülluse ja poeetilise lihtsuse. Loodetavasti tunneb ka ta ise teosest rõõmu. Arvo Volmeri täpsus ja usaldusväärnes töös haarab väga loogiline ja kujundlik stseenide vormimine, järjest tugevamini tuksleb selles teatrinärv, tulemuseks vahedalt vaimukas Britten. Orkestrantidelt võiks soovida veel julgemat, suveräänsemat soleerimist.

"Albert Herring" on ansamblietendus. Lavastuses ei kujune mitte ainult välise joonisega tüüpe, vaid motiveeritud karakterite kooslus. Osatäitjad vastavad mõraneva Victoria-ajastu provintsiseltskonnale ka hääletämbri poolest. Mare Jõgeva mastapsee ja sobivalt kiledavõitu leedi Billowsina saab baroklikpidulike ornamentidega võidukalt hakkama. Muide, kas leedi nõrdib Alberti lõbusalt veedetud ööst tõepoolest või muigamisi? Marika Eensalu on ehtteenijanalikult valvas ja võimukas Florence, Kai Parmas kädistav ja

tundeline miss Wordsworth, joonlaud kaaslaseks ja vooruslikkuse mõödupuuks, Teo Maisite — muhe, lihtsakoeline poliitseiülem mr. Budd, Urve Tauts — kord häädaldav, kord pateetiline missis Herring, Ivo Kuuse (linnapea mr. Upfold) groteskelt nuuksuvad fraasid Alberti matusekõnes on unustamatud. Tarmo Silla pühalik-manitsev vikaar mr. Gedge oli avastus: tabav ja tagamaaga karakterroll tavaliselt veidi jahedžentemlikult lauljalt. Tõepoolest, keerukad ansamblid on muutunud etenduse loomulikuks koostisosaks, lähtudes endastmõistetavalt tegevusest, tegelaste reageeringutest. Ansambli muusikiline kindlustumine käib käsi-käes partnerite väljakuulamisega.

Kuningas mainis eelinterjuudes, et üks olulisemaid teemasid "Albert Herringus" on silmakirjalikkus. Sellele osutab ta selgelt kohe lavastuse algul, kui Florence kaunistab skulptuurid koosoleku ajaks viigilehga, et pärast kõik varjav taas eemaldada. Florence maitseb viimast tilgakest üleskorjatud pudelist ja pahvib asjalikult pii-

pu, mis ei takista teda hiljem oma patuste kartoteeki lapates murelikult nentimast, et süütus on kadunud. Lavastusdetailid seostuvad karakterite ja sündmustega, moodustades tervikliku arengukaare. Ühe ja sama detaili panevad osatäitjad eri moodsid kõnelema: tseremooniast väsinud ja nälgine Albert sööb banaani, mille ema vargsi poetas, teisiti kui leedi Billows, kes ihaldatud vilja suursuguse mõnuga hammustab. Banaan — tunnistagem, iseenesest üpris labane lavadetail — sobib maiprintsiks kroonitud Alberti karskelt kollase ülikonna ja roosa lindi ning looriga oivaliselt, omandades isegi teatud õilsuse.

Silmakirjalikkuse teema varjust kasvab vallatu ja inimsõbralik pool, mida Kuningas ka kompleksivabalt näitab (kõik ei pea ju olema väärdunud). Mati Vaikmaa Sid ja Pirjo Levandi-Kauge Nancy on erk ja nõtkes paar. Vaikmaa Sidis pole jälgegi robustsusest, mida Sidi esitajad mõnikord rõhutavad, see-eest leidub elujõudu ja eredust. Levandi-Kauge Nancy hajutab kunagised kahtlused maneerlikkuse tekkimises: ehsalt läbitunnetatud on nii kelmikas kui ka tõsimurelik pagaritütar. Lapsed esinevad söakalt ja mängulustlikult, eriti tublid on nad II ja III vaatuses. Kohe alguses võiksid nad ennast rohkem kuuldavaks teha ja maksma panna.

Mati Kõrtsi Herringus ja seega kogu lavastuses hakkavad etendusiti järjest rohkem kõlama protest kitsaste raamide ja vagegatsemise vastu, Alberti eneseleidmine ning enesejaatamine. Albert avastab oma "mina". Herringu roll omakorda on Kõrtsi laval lahti raputanud, julgustanud mängima publikule ja suhtlema publikuga. Näib, et Kõrts hakkab tajuma muusika ja teatri vastastikust tingitust. Herring on Kõrtsi seni veenvaim roll.

Lavastus lõpeb sõbraliku õunasöömisringiga. Alberti võit? Albert sai teadlikuks elust, Albert on nagu teised. Siit hargneks mõni muu Britteni ooper, kus kangelane ei lepi sellega, mida Albert Herring tõdes: elu on elu on elu.

Muusikateater on teater on muusika on teater.

KRISTEL PAPPAL